

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد علوم و تحقیقات

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته زبان شناسی همگانی (M.A)

موضوع
نقدی بر خط بریل فارسی در چارچوب علم زبان شناسی

استاد راهنما
دکتر یدالله پرمون

استاد مشاور
دکتر گلناز مدرسی قوامی

نگارنده
زهره شیرمحمدی

سال تحصیلی
۱۳۸۷-۸۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	فصل ۱: کلیات
۳	۱-۱) بیان مسئله
۵	۲-۱) قلمرو تحقیق
۵	۳-۱) پیش فرض های تحقیق
۶	۴-۱) پرسش های تحقیق
۶	۵-۱) فرضیه تحقیق
۷	۶-۱) روش تحقیق
۷	۷-۱) ساختار پژوهش
۸	۸-۱) محدودیت های تحقیق
۸	۹-۱) کلیدواژه ها
۸	۱-۹-۱) خط
۸	۲-۹-۱) خط فارسی
۸	۳-۹-۱) خط بریل فارسی
۸	۴-۹-۱) کوتاه نویسی در بریل
۸	۵-۹-۱) مشکلات خط فارسی
۸	۶-۹-۱) اصلاح خط
۹	فصل ۲: پیشینه تحقیق
۱۰	مقدمه
۱۰	۱-۲) تعریف خط و کارکرد آن
۱۱	۲-۲) تاریخچه خط و انواع آن
۱۴	۳-۲) زبان و خط فارسی
۱۴	۱-۳-۲) زبان فارسی
۱۶	۲-۳-۲) خط فارسی
۱۶	۱-۲-۳-۲) بعد علمی
۱۸	۲-۲-۳-۲) بعد آموزشی
۱۸	۳-۲-۳-۲) بعد اقتصادی
۱۹	۴-۲-۳-۲) بعد روانی
۲۰	۵-۲-۳-۲) بعد فرهنگی
۲۰	۴-۲) ویژگی های خط فارسی
۲۴	۵-۲) مشکلات خط فارسی
۲۶	۶-۲) تغییر یا اصلاح خط
۳۲	۷-۲) معیار و روش های اصلاح

۳۲	..... توجه به قواعد آوایی زبان (۱-۷-۲)
۳۲	..... توجه به سابقه تاریخی و سیر تحول خط (۲-۷-۲)
۳۲	..... توجه به ساختمان دستوری و معنای کلمه (۳-۷-۲)
۳۲	..... رأی صاحب نظران (۴-۷-۲)
۳۳	..... واضح نویسی و آسان خوانی و تطابق ملفوظ و مکتوب (۵-۷-۲)
۳۳	..... پذیرش استثنا و در عین حال کلیت و شمول قاعده (۶-۷-۲)
۳۳	..... توجه به زیبایی خط و ذوق گرایش عامه (۷-۷-۲)
۳۳	..... انعطاف پذیر بودن (۸-۷-۲)
۳۵	..... نقش برنامه ریزان در تغییر یا اصلاح خط (۸-۲)
۳۶	..... نظام های نوشتاری نابینایان (۹-۲)
۳۶	..... نابینایی (۱-۹-۲)
۳۷	..... خط بریل (۲-۹-۲)
۳۹	..... سابقه مدارس نابینایان در ایران (۳-۹-۲)
۴۰	..... خط بریل و بریل فارسی (۴-۹-۲)
۴۰	..... نشانه های خط بریل فارسی (۱-۴-۹-۲)
۴۲	..... چگونگی اتصال نشانه ها در خط بریل فارسی (۲-۴-۹-۲)
۴۳	..... کوتاه نویسی در خط بریل (۳-۴-۹-۲)
۴۳	..... مقایسه خط فارسی و خط بریل فارسی (۴-۴-۹-۲)
۴۴	..... آموزش خط بریل فارسی (۵-۴-۹-۲)
۴۵	..... تغییر یا اصلاح خط بریل فارسی (۱۰-۲)

۴۶	..... فصل ۳: روش تحقیق
۴۷	..... مقدمه
۴۷	..... روش تحقیق (۱-۳)
۴۷	..... کتابخانه ای (۱-۱-۳)
۴۸	..... میدانی (۲-۱-۳)
۴۸	..... پرسشنامه (۱-۲-۱-۳)
۴۸	..... فرضیات (۲-۲-۱-۳)
۴۹	..... جامعه آماری (۲-۳)
۴۹	..... نمونه آماری (۳-۳)
۴۹	..... انتخاب آزمودنی ها (۱-۳-۳)
۵۰	..... توزیع و گردآوری پرسشنامه (۲-۳-۳)
۵۰	..... تحلیل پرسشنامه ها (۳-۳-۳)
۵۰	..... تحلیل داده ها (۴-۳)

۵۱	..... فصل ۴: تجزیه و تحلیل داده ها
۵۲	..... مقدمه
۵۲	..... فرضیه ۱ (۱-۴)

۵۳	..... (۲-۴) فرضیه ۲
۵۵	..... (۳-۴) فرضیه ۳
۵۵	..... (۱-۳-۴) نتایج پژوهش کتابخانه ای
۵۵	..... (۲-۳-۴) نتایج پژوهش میدانی
۵۶	..... (۳-۳-۴) نتیجه گیری
۵۶	..... (۴-۴) فرضیه ۴
۵۶	..... (۱-۴-۴) نتایج پژوهش کتابخانه ای
۵۷	..... (۲-۴-۴) نتایج پژوهش میدانی
۵۷	..... (۳-۴-۴) نتیجه گیری
۵۷	..... (۵-۴) فرضیه ۵
۵۷	..... (۱-۵-۴) نتایج پژوهش کتابخانه ای
۵۸	..... (۲-۵-۴) نتایج پژوهش میدانی
۵۸	..... (۳-۵-۴) نتیجه گیری
۵۸	..... (۶-۴) فرضیه ۶
۵۸	..... (۱-۶-۴) نتایج پژوهش کتابخانه ای
۵۹	..... (۲-۶-۴) نتیجه گیری
۵۹	..... (۷-۴) فرضیه ۷
۵۹	..... (۱-۷-۴) نتایج پژوهش کتابخانه ای
۶۰	..... (۲-۷-۴) نتایج پژوهش میدانی
۶۰	..... (۳-۷-۴) نتیجه گیری

۶۱	..... فصل ۵: دستاوردهای و پیشنهادات
۶۲	..... مقدمه
۶۲	..... (۱-۵) تحلیل نتایج پژوهش
۶۲	..... (۱-۱-۵) پرسش اول
۶۳	..... (۲-۱-۵) پرسش دوم
۶۳	..... (۳-۱-۵) پرسش سوم
۶۳	..... (۴-۱-۵) پرسش چهارم
۶۴	..... (۵-۱-۵) پرسش پنجم
۶۴	..... (۶-۱-۵) پرسش ششم
۶۵	..... (۷-۱-۵) پرسش هفتم
۶۵	..... (۲-۵) پیشنهادات پژوهشگر برای پژوهش های بعدی
۶۶	..... (۳-۵) برخی مشکلات و نارسایی های پژوهش
۶۶	..... (۱-۳-۵) محدودیت جغرافیایی
۶۶	..... (۲-۳-۵) محدودیت کتابخانه ای
۶۶	..... (۳-۳-۵) محدودیت زبانشناختی
۶۶	..... (۴-۳-۵) محدودیت خط بریل
۶۶	..... (۵-۳-۵) محدودیت دانشی

۶۷	فهرست منابع .....
۶۸	فهرست منابع فارسي .....
۶۹	فهرست منابع انگليسي .....
۷۰	پيوست ها .....
۷۱	الف: پرسشنامه .....
۷۵	ب: جدول آوانگاري بين المللي بريل (IPA) .....
۷۵	ب-۱: همخوان ها .....
۸۱	ب-۲: واكه ها .....
۸۳	ج: جدول بريل فارسي - انگليسي .....
۸۴	د: جدول کوتاه نويسي بريل انگليسي .....
۸۴	د-۱: کوتاه نويسي .....
۸۵	د-۲: ساختاري .....
۸۵	د-۲-۱) بدون نقاط ۱، ۴ .....
۸۵	د-۲-۲) تنها نقطة ۵ به اضافه يك واج .....
۸۶	د-۲-۳) نقاط ۴ ، ۵ ، ۶ به اضافه يك واج .....
۸۶	د-۲-۴) نقاط ۴ ، ۵ ، ۶ به اضافه يك حرف .....
۸۷	د-۲-۵) نقاط ۴ ، ۶ به اضافه يك واج (در ابتدا يا انتهاي كلمه کاربرد دارد) .....
۸۷	د-۲-۶) نقاط ۵ ، ۶ به اضافه يك واج (تنها در آخر يا وسط كلمه کاربرد دارد) .....
۸۷	د-۲-۷) تنها نقطة ۶ به اضافه يك واج (در انتها يا وسط کاربرد دارد) .....
۸۷	د-۲-۸) در همه جا کاربرد دارد .....
۸۸	د-۲-۹) نشانه واژه است .....
۹۱	ه: نمونه بريل پرسشنامه .....
۱۰۰	و: نمونه بريل جدول آوانگاري بين المللي بريل (IPA) .....
۱۰۱	و-۱: نمونه بريل همخوان ها .....
۱۰۸	و-۲: نمونه بريل واكه ها .....
۱۱۱	ز: نمونه بريل جدول بريل فارسي _ انگليسي .....
۱۱۴	ح: نمونه بريل جدول کوتاه نويسي بريل انگليسي .....
۱۲۴	چکيده انگليسي .....

فهرست جداول

جدول ۱-۲: نشانه های مربوط به یک واج	۱۷
جدول ۲-۲: نشانه های خط بریل فارسی (برگرفته از کتاب "کاربرد بریل در جهان"، یونسکو)	۴۱
جدول ۱-۴: مشکل سازترین نارسایی خط فارسی از نگاه پاسخ دهندگان	۵۲
جدول ۲-۴: وجوه افتراق خط بینایی و بریل فارسی	۵۳
جدول ۳-۴: مقایسه ویژگی های خط بریل و بینایی فارسی	۵۴

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۴۵	شکل ۱-۲ نحوه قرار گرفتن ۶ نقطه برجسته بریل .....

چکیده

پژوهش حاضر با عنوان «نقدي بر خط بريل فارسي در چارچوب علم زبان شناسي» و با هدف بررسي نارسايي هاي خط فارسي و نحوه انتقال آنها به خط بريل فارسي انجام شد. جامعه آماري، کاربران نابينا ي خط بريل و نيز آموزگاران اين خط بودند. نمونه گيري در پژوهش با روش انتخابي و در دسترس، از بين کاربران با مقطع تحصيلي کارشناسي و بالاتر، انجام شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بر اساس فرضيه هاي تحقيق بود که بين نمونه انتخاب شده توزيع گرديد. با تحليل داده هاي پژوهش، نتايج ذيل به دست آمدند:

- نارسايي هاي خط فارسي، مورد تأييد اکثريت کاربران خط بريل فارسي است.
- غالب شرکت کنندگان، تأييد کردند که ميزان زيادي از نارسايي هاي خط فارسي، به خط بريل فارسي انتقال يافته است.
- بيشتر کاربران شرکت کننده، با وجود تأييد کارايي کوتاه نويسي در خط بريل، با ابداع شخصي آن در خط بريل فارسي موافق نبوده و در عين حال بر لزوم تعبيه کوتاه نويسي ويژه خط بريل فارسي بر اساس معيارهاي زبان شناختي، تأکيد کردند.
- اکثريت کاربران با وجود تأييد نارسايي هاي خط فارسي و خط بريل فارسي، به سبب ناآشنايي با الفبای آوانگار بين المللي، اصلاح اين خطوط را تأييد نکردند.

«زهره شيرمحمدي»

Abstract

“A critique of Persian Brail Scripts within the context of linguistics”

The present research entitled aims at investigating the failure of Persian script as well as ways to transfer it to Persian Brail Script. The participants of this study included blind users of Persian Brail Script along with instructors of the script. The sampling process was selective and accessible where the subjects were selected from among the blind users of Brail script with Bachelor degree and higher. The research instrument was a questionnaire developed by the researcher based on research hypotheses and was administered to the selected sample. Analysis of the data yielded the following results:

- The failure of Persian script was confirmed by most Persian Brail Script users.
- Most participants confirmed that a considerable amount of Persian script failure has transferred to Persian Brail script.
- Despite confirming the efficacy of abbreviation in Brail script, most participants disagreed with personal abbreviation inventions and on the other hand emphasized the necessity for providing abbreviation of Persian Brail scripts based on linguistic criteria.
- Being unfamiliar with International Phonetic Alphabet (IPA), the majority of the users who confirmed the failure of Persian script and Persian Brail script didn't agree with their change and reformation.

“Zohreh Shirmohammadi”